

JANS FILIPS

ZENDKERS

Dumpiniece
un
zaglis

JAN-PHILIPP
SENDKER

Die
Rebellin
und
der Dieb

JANS FILIPS
ZENDKERS

Dumpiniece
un
zaglis

No vācu valodas tulkojusi
Anita Muitiniece

821.112.2-31
Ze 684

Jan-Philipp Sendker

DIE REBELLIN UND DER DIEB

Copyright © 2021 by Jan-Philipp Sendker

Copyright © 2021 by Karl Blessing Verlag, a division of
Penguin Random House Verlagsgruppe GmbH, München, Germany

Cover Design © geviert.com / Nastassja Abel

Cover Images: © Jean-Claude Manfredi/Stocksy;

© Jason Miller/Unsplash; © wundervisuals/Getty Images

Jans Filips Zendkers

DUMPINIECE UN ZAGLIS

Apgāda Zvaigzne ABC vadītāja VIJA KILBLOKA

Projekta vadītāja *Una Orinska*

Redaktore *Anita Poļakovska*

Korektors *Evija Stikute, Andžela Berķe*

Mākslinieciskā redaktore *Inguna Kļava Švanka*

Vāka dizainu adaptējusi *Ilze Isaka*

Apgāds Zvaigzne ABC, SIA, K. Valdemāra ielā 6,
Rīgā, LV-1010. Red. nr. T-755.

Jelgavas tipogrāfija

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums. Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā. Saskaņā ar Autortiesību likuma 69.¹ pantu persona ir arī mantiski atbildīga par visiem zaudējumiem un morālo kaitējumu, kuru tā radījusi ar autortiesību pārkāpšanu.

© Tulkojums latviešu valodā, Anita Muitiniece, 2022

© Mākslinieciskais noformējums, literārā apdare, izdevums latviešu valodā,

Apgāds Zvaigzne ABC, 2022

ISBN 978-9934-31-179-6

*Annai, Florentīnei, Terēzai un Džonatanam
un
Kjal Sina (2001–2021) piemiņai*

1

Man nav atlicis daudz laika, lai izstāstītu savu stāstu. Tas ir vairs tikai stundu, ja mums paveiksies – varbūt vienas dienas jautājums, līdz viņi mūs atradīs.

Kā tas gadījies, ka tieši es, klusais, pakļāvīgais Niri, esmu kļuvis par bēguļojošu zagli? Kā cilvēks kļūst par to, kas viņš ir?

Patiesība ir tāda: es to nezinu. Lai palīdzētu māsai, esmu pārkāpis robežu. Robežu, par kuru iepriekš pat nebiju iedomājies, ka reiz pienākšu kaut vai tās tuvumā.

Es jutos bezpalīdzīgs un nolēmu rīkoties. Vienai rīcībai sekoja nākamā; nē, tā nebija, ka man būtu bijis kāds noteikts plāns, tā notika vienkārši tāpēc, ka mēs nekad neapstājamies, jo dzīve nav filma, ko varam apturēt vai attīt atpakaļ.

Nebiju sapņojis kļūt par varoni. Tas, ko paveicu, daudzu cilvēku acīs mani par tādu padarīja, taču tā bija apstākļu sakrišana, un es nevarēju šos apstākļus ietekmēt.

Vai man bija kāda izvēle? Atskatoties atpakaļ, tā varētu šķist. Taču mirkļos, kad bija jāizšķiras, man tā nelikās.

Es atļāvos izmisumā ilgi nedomāt par savas rīcības sekām. Nekad neesmu ticējis, ka varu glābt pasauli. Augstākais dažus cilvēkus – no slimības, bada un nāves.

Viss sākās ar to, ka mana mazā māsa miegā raudāja.

Istenībā tā bija nevis raudāšana, bet gan vārgi, kāsa aprauti vaidi. Neraugoties uz karstumu, viņa bija pievirzījusies man

cieši klāt, vienu roku uzlikusi uz mana vēdera, viņas siltā elpa glāstīja manu ādu. Viņa šņukstēja – un es nezināju, ko iesākt.

Bet varbūt viss bija sācies jau daudz agrāk: kādā tirgū Ķīnā, kur kāds nopirka pangolīnu vai sikspārni un inficējās ar vīrusu; vai laboratorijā, kur pietika tikai ar nevērību, lai izlaistu brīvībā kaut ko, kas no turienes uzsāka ceļu apkārt pasaulei, līdz, iespējams, nogalināja manu krustmāti.

Varbūt viss sākās vēl krietni agrāk, proti, brīdī, kad mani vecāki nolēma pamest savu zemi, jo ticēja, ka atradīs laimi svešumā. Vai vismaz, ka tur būs mazāk nelaimes.

Kurš gan zina, kad un kur stāsti iesākas un kad un kur tie beidzas? Dzīve ir riņķojums, saka mans tēvs. Mēs piedzimstam, mēs nomirstam, mēs atkal atdzimstam... Ir bezjēdzīgi meklēt sākumu un beigas.

Mana māsa trīcēja, it kā viņai saltu.

Es svīdu.

Pa dienu karstums bija sasniedzis gandrīz četrdesmit grādu, un mūsu būdā tveice sastrēga kā ūdens aiz dambja. Naktis atveldzēja pavisam nedaudz. Ap mūsu galvām sīca badīgi moskīti, augšup pa manu kāju rāpoja zirneklis, es pat nemēģināju to nokratīt, jo negribēju pamodināt māsu. Mēs gulējām uz lūku pīteņa, varēja būt pāri pusnaktij, vakara balsis bija noklusušas. Vecais dzērājs blakusbūdā vairs nerosījās. Ķildīgajam pārim mums iepretī no pārguruma vajadzēja būt iemigušam. Un arī atraitnes nojumē ar viņas sešiem bērniem un krietni vairāk mīļākajiem beidzot valdīja miers.

Mums līdzās gulēja vecāki. Es to dzirdēju pēc tēva krākšanas un mātes smagās, brīžiem klepus pārtrauktās elpas. Arī viņa bija slima. Varbūt viņa bija inficējusies no savas māsas. Katrā ziņā viņa klepoja, cieta no drudža un kļuva jo dienas, jo vārgāka. Tā varēja būt malārija. Plaušu karsonis. Tuberkuloze. Vai arī jaunais vīruss. Iespēja to kādreiz izdibināt bija tikpat

maza, cik maza varēja būt mūsu pārliecība par iemeslu, no kā nomira manas mātes māsa.

Vakar māte ar manu palīdzību vēl spēja aiziet līdz tualetei. Šodien viņa pat nebija piecēlusies. Šķita, katrs elpas vilciens viņai prasa milzu piepūli.

Kas attiecas uz trokšņiem, es neesmu īpaši jutīgs. Žurku skrubināšanās man pie auss. Kukaiņu dūkšana. Strīdnieku bļautīšanās kaimiņu būdās. Mīlētāju un trūcīgo klusie vaidi. Es to dzirdēju un nedzirdēju. Tas viss izgāja caur mani, neatstājot pēdas. Manas māsas vaimanas bija kas cits. Tās mani izraisīja gandrīz fiziskas sāpes. Tās pārāk atgādināja Maijari, manas otras mazās māsas, raudas. Viņa nomira pirms trim gadiem, un viņas kunkstēšana naktīs skanēja gandrīz tāpat, līdz viņa vairs nepamodās.

“Tīda,” es čukstēju. “Kas tev kaiš?” Muļķīgs jautājums, es taču zināju, ka viņa ir izsalkusi.

Pārdomāju, vai būdā vēl ir kas ēdams. Mazo paciņu cepumu, ko biju paslēpis starp dēļiem, viņa bija notiesājusi jau vakar. Banāni sen bija apēsti. Nebija nekādu atlieku no vakariņām, jo nebija vakariņu. Arī pusdienu nebija. Vienīgā dienas maltīte bija bļodiņa rīsu un viens mango, ko no rīta bijām sadalījuši uz trijiem. Kur tēvs bija to ņēmis, man nebija zināms. Pēdējo košļājamo gumiju, kas reizēm palīdzēja nomākt izsalkumu, es aizvakar biju iemainījis pret nepilnu krūzi rīsu.

Atglaudu mātai no sejas sviedrainos matus, viņa palūkojās uz mani caur pievērtiem plakstiem. Māsas lūpas kustējās, taču viņai vispār nekas nebija jāsaka. Arī mans kuņģis bija tukšs. Vēders ierāvies. Tas, kurš nekad to nav piedzīvojis, nezina, kāda ir sajūta. Visu dienu es jutu krampjus. Taču man ir astoņpadsmit gadu, es to izturēju. Manai mātai ir pieci.

Pāri istabai pārskrēja žurka, apstājās, paslējās augšup, ošņāja. Es metu viņai ar Tīdas čību. Pat žurka šajā būdā neatrastu neko ēdamu, un es baidījos, ka salkumā tā varētu mātai iekost.

Tas vēl nebija nemaz tik sen, kad mēs nezinājām, kas ir izsalkums. Mans tēvs piecpadsmit gadus strādāja par apsargu pie mistera Benca, un tolaik mums bija laba iztikšana. Īstenībā viņa šefa vārds bija cits, taču, pirms viņš sāka būvēt lielveikalus un pārvērst rīsa laukus pilsētu kvartālos, viņš bija šīs markas automašīnu tirgotājs. Tēvs jau toreiz pie viņa strādāja, un, kopš vien es atceros, mēs saucām viņu par misteru Bencu.

Darbu tēvs bija sācis kā dārznieka palīgs un drīz uzdienējis par apsargu. Lielāko dienas daļu savā pelēkzilajā uniformā un spoži noviksētajos melnajos zābakos viņš sēdēja uz taburetes nelielā būdā pie iebrauktuves. No rīta, kad misters Bencs ar šoferi pameta īpašumu, tēvs pielēca kājās, atbīdīja vaļā smagos melnos vārtus, sastinga miera stājā, noskatījās, kā automašīna aizbrauc, un atkal sakustējās vien tad, kad tā bija nozudusi satiksmes straumē. Šis skats atkārtojās katru vakaru, kad misters Bencs atgriezās mājās vai tiklīdz devās projām misis Benca vai viņu bērni. Citādi manam tēvam kā sardzes vīram nebija nekā daudz, ko darīt. Īpašumu ieskāva vairākus metrus augsts mūris, no kura augšmalas slējās ļoti smailas un asas radzes. Virs tām trijās kārtās vēl bija savītas dzeloņstieples. Agrāk bija arī novērošanas kameras, kuru attēli tika pārraidīti uz monitoru mana tēva būdā. Stundām ilgi viņš pārslēdzās no vienas kameras uz citu un skatījās vienus un tos pašus melnbaltos attēlus. Kad biju bērns, reizēm es nācu pie viņa uz būdu. Taču nekad nekas nenotika, un drīz man kļuva garlaicīgi. Manam tēvam ne. Vai arī viņš to neizrādīja. Kaut kad kameras sabojājās un vairs netika aizvietotas ar jaunām.

Mana māte strādāja par ģimenes pavāri, viņas māsa, mana tante, iepirka pārtiku un palīdzēja mātei gatavot ēdienu. Es pagājušajā gadā biju atbildīgs par lielo dārzu un tenisa laukumu pēc tam, kad tika atlaists dārznieks, jo ar savu viedtālruni viņš slepus bija fotografējis īpašumu.

Vēl mans uzdevums bija rūpēties par garu māju. Dārzā auga varens, vecs banjana koks, kurā dzīvoja gars, kas pieskatīja villu

un gruntsgabalu. Pirms krietna laika tam tika uzbūvēts namiņš, uz kuru Bencu ģimenes vārdā es katru dienu nesu vāzi ar svaiģiem ziediem, nelielu glāzi ar ūdeni un dažnedažādas upurveltes. Benci gan bija kristieši, taču misis Benca bija pārmēru māņticīga. Vairākas reizes nedēļā viņa nāca uz garu māju un pārbaudīja, vai tā ir tīra un vai ziedi vāzē ir svaigi. Bieži es redzēju viņu noliekam altāra priekšā kādu sevišķi lielu pomelo vai mango un lūdzam garam tā aizsardzību vai atbalstu kādā vajadzībā. Mēnešos pēc negadījuma ar viņu meitu misis Benca te bija katru dienu.

Mani vecāki, mana tante, māsa un es dzīvojām visi kopā bungalo pie ieejas vārtiem. Bungalo varbūt skan nedaudz par lepnu mūsu mazajai mājai, taču mani vecāki to tā sauca, jo, pēc viņu stāstītā, tagad atskatoties tā bija lielākā un skaistākā no visām, kurās viņi jebkad bija dzīvojuši. Mājā bija divas istabas. Vienā mēs varējām citu pie cita izklāt mūsu piecus guļampīteņus, otrā atradās galds ar televizoru, mūsu altāris un divi plaukti. Pretējā pusē bija telpa ar dušu un tualeti. Sienas un grīda bija no betona, jumtu sedza viļņotais skārds. Musonu laikā lietus pa to grabinājās tik spēcīgi, ka mājā vairs nespējām sadzirdēt pašu sacītos vārdus. Mūsu lielākais luksuss bija kondicionētājs, pat tveicīgākajās un mitrākajās lietūs naktīs nenācās svīst.

Ēst drīkstējām Bencu namā, nelielā, kalpotājiem paredzētā istabā blakus virtuvei.

Mums nekā netrūka. Mums klājās labi. Mums klājās tik labi, ka nepagāja teju ne diena, kad māte nebūtu dziļi nopūtusies un pati sev un mums vaicājusi, ar ko gan mēs būtu nopelnījuši tik daudz laimes.

Kādā naktī viss mainījās.

Vispirms manai tantei sākās drudzis. Viņa klepoja, viņai sāpēja kakls un galva. Saaukstēšanās. Domājām, ka viņa inficējusies tirgū iepērkoties, un neko ļaunu nenojautām. Saaukstēšanās, arī smagas, kā nāca, tā aizgāja.

Taču temperatūra cēlās.

Un tad uzradās vīruss. Vai ziņa par kādu vīrusu. Vai arī tikai bailes no kāda vīrusa. Tik precīzi izšķirt mēs toreiz to nevarējām.

Feisbukā valdība aicināja visus pilsoņus regulāri mazgāt rokas ar ziepēm, klepot elkoņa locītavā, nēsāt sejas masku, paaugstinātas temperatūras gadījumā palikt mājās un citam no cita ieturēt distanci. Robežas ar kaimiņvalstīm tika slēgtas.

Benca kundze slimoja ar astmu, un ģimene bija ļoti bažīga. No šā brīža ieiet mājā bija atļauts vienīgi manai mātei. Papildus sejas maskai viņai bija jāvelk vienreizlietojamie cimdi, aizsargtērps un kājās plastmasas maisiņi. Īpašumu mana māte drikstēja pamest, tikai lai dotos iepirkties, bet pārējiem mūsu ģimenes locekļiem iziet ārpus teritorijas neļāva vispār. Viņi jautāja, vai mēs visi esot veseli, un mēs vientiesīgi pastāstījām par mūsu tantes drudzi un klepu. Varbūt tā bija kļūda, taču domāju, ka agri vai vēlu viņi to tik un tā būtu atklājuši.

Misters Bencs deva mums pusstundu. Māte raudāja, māsa arī. Tante neraudāja. Es domāju, pat tam viņa jau bija par vārgu.

Abi ar tēvu sākām kravāties. Tas nevilcās ilgi, jo mums nebija nekā vairāk par to, ko varējām savākt dažās minūtēs. Mani tēkrekli, apakšveļa, divas bikses, abi londži ietilpa vienā no plastmasas maisiem, ko misis Benca laipnā kārtā bija pieteikusi savam šoferim nolikt pie mūsu durvīm. Tieši pēc divdesmit deviņām minūtēm – mans tēvs ļoti augstu vērtē precizitāti – mēs stāvējām pie vārtiem un pametām vienīgo mājokli, ko es un mana māsa līdz tam laikam bijām zinājuši. Neviens neiznāca no mums atvadīties, taču to jau mēs arī negaidījām.

Es stiepu maisus ar mantām, māte vienā rokā nesa mūsu altāri, pie otras turēja Tīdu, kura padusē bija iespiedusi savu plīša ziloni. Tēvs stūma mopēdu ar mazo televizoru un mūsu pīteņiem uz bagāžnieka. Sasirgusi mātesmāsa tikai ar pūlēm spēja turēties kājās un balstījās pret manu tēvu.

Īstā problēma bija tā, ka nezinājām, kurp iet. Pilsētā mums nebija radnieku. Ģimene bijām mēs.

Pirms divdesmit gadiem mani vecāki bija šeit ieradušies darba meklējumos. Te es piedzimu, tāpat arī abas manas māsas. Tēvs – tā stāstīja mana māte – agrāk bija strādājis būvlaukumos, par trauku mazgātāju restorānos, par dārznieku. Viņš bija automazgātavā pulējis mašīnu virsbūves, slaucījis ielas, izvedis atkritumus, kā naktssargs apsargājis automašīnu novietnes. Mātei bija jāaprūpē sveši bērni, jāmasē svešas pēdas un jāmazgā sveša veļa. Viņi nekad nebija nopelnījuši daudz naudas, taču vienmēr pietiekami, lai nenāktos ciest badu un lai virs galvas būtu jumts. Ar rekomendāciju viņus pieņēma darbā pie Ben-
ciem.

Tas, kā mums trūka, bija oficiāli papīri. Ne darba un uzturēšanās atļaujas, ne personu apliecinoša dokumenta, ne ārzemju pasēs, pat ne dzimšanas apliecības. Nekā. Mēs bijām “nelegālie”. Oficiāli šajā valstī mūsu nebija. Tāpēc kā bērns es netiku sūtīts valsts skolā, bet mani kopā ar citiem nelegālajiem bērniem apmācīja tuvējā klostera mūki. Tāpēc mēs nevarējām lūgt palīdzību slimnīcā, kad saslima mana māsa. Tāpēc mans tēvs nebija iesniedzis ziņojumu, kad tika nozagts viņa pirmais mopēds. Tāpēc vīrietis, kurš bija pastrādājis varasdarbu pret manu māti – par to viņa ar tēvu bija runājusi vienu vienīgu reizi un pēc tam vairs nekad –, nesēdēja cietumā.

Doties atpakaļ uz manu vecāku zemi mēs nevarējām. Robežas bija slēgtas, turklāt mūsu ģimene piederēja pie koo minoritātes, un savā dzimtenē koo bija beztiesiski, jo gadsimtiem ilgi tika vien pieciesti. Tas bija sarežģīti.

Mēs gājām pa ceļu uz priekšu, un mana māsa gribēja zināt, kurp ejam.

Pirmo nakti pārlaidām patiltē. Otro – metrostacijas ieejā. Trešo – kādā būvlaukumā, kur neviens neko vairs nebūvēja.

Mana tante daudz klepoja un sēca, un cīnījās pēc elpas, it kā kuru katru brīdi grasītos nosmakt. Tēvs un es pārmaiņus nesām viņu uz muguras, bija skumji just viņas slimības novārdzināto ķermeni. Viņa bija tik ļoti izģindusi, ka šķita, es samanu ikkatru kaulu.

Būvlaukumā mita daži strādnieki, kuriem bija jāuzmana, lai neviens nezog darbarīkus vai materiālus. Tik un tā katru rītu bija nozuduši vairāki maiši ar betonu, kastes ar naglām, kabeļu ruļļi. Sākumā vīri gribēja raidīt mūs projām. Viņu domas mainīja mana tēva lūgšanās un tantes mobilais telefons. Kad pēc divām dienām mana tante nomira, viņi palīdzēja mums viņu slepeni aprakt bedrē pie būvžoga.

Tēvs aizvadīja dienas, meklējot darbu. Viņš devās prom brīdi pēc saullēkta un bija pārlicināts, ka ar savu apsarga/dārziņa/automazgātāja/ielu slaucītāja pieredzi jau drīz kaut ko atradīs. Katru vakaru viņš atgriezās vīlies. Nevienam nebija atradies darbs, ko viņam dot, visi baidījās. Lai gan gadiem ilgi bijām strādājuši pie Benciem, mums nebija iekrājumu. Tēvs bija budists, personīgais īpašums viņam nebija svarīgs. Katra mēneša beigās to, kas vēl bija palicis pāri no mūsu algas, viņš paņēma un pats aiznesa uz tuvējo klosteri. Viņiem nauda vajadzīga vairāk nekā mums, viņš arvien teica.

Dienu pēc mūsu tantes nāves strādnieki apgalvoja, ka policija it kā pakāpeniski pārbaudīšot slēgtos būvlaukumus un ņemšot ciet nelegālos. Risks, ka mūs varētu izšķirt un ielikt cietumā, nu kļuva pārāk liels. Sapakojām savas mantas un gājām prom.

Ziņas feisbukā bija nomācošas. Prezidents bija pieteicis vīrusam “karu”, valdība – izsludinājusi ārkārtas stāvokli. Tomēr valstī vīruss it kā turpināja iet plašumā. Tika aizliegta pulcēšanās. Bija jāslēdz skolas un universitātes, tāpat arī lielākie veikali. Vilcieni un autobusi kursēja vairs tikai ierobežoti un neregulāri.